

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 27.6.2016 r.
COM(2016) 424 final

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

**w sprawie oceny wdrażania unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji
Romów i zalecenia Rady w sprawie skutecznych środków integracji Romów w
państwach członkowskich – 2016**

{SWD(2016) 209 final}

KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW

w sprawie oceny wdrażania unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów i zalecenia Rady w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich – 2016

1. Wprowadzenie

W unijnych ramach dotyczących krajowych strategii integracji Romów do 2020 r.¹ państwa członkowskie zobowiązały się do opracowania, wdrożenia i monitorowania strategii² zgodnie z kompleksowym podejściem opartym na dowodach. Komisja ocenia wdrażanie ram i składa Parlamentowi Europejskiemu i Radzie coroczne sprawozdania. Unijne ramy zostały wzmocnione zaleceniem Rady w sprawie skutecznych środków integracji Romów³. W zaleceniu tym rozszerzono przedmiotowe ramy na dodatkowe dziedziny i wezwano państwa członkowskie do corocznego informowania Komisji o środkach podjętych zgodnie z tym zaleceniem oraz o postępach we wdrażaniu strategii.

W niniejszym komunikacie przedstawiono ogólne wnioski dotyczące postępów we wdrażaniu unijnych ram. Dokonano również po raz pierwszy przeglądu środków integracji Romów wdrożonych na podstawie zalecenia Rady. W towarzyszącym mu dokumencie roboczym służb Komisji przedstawiono ocenę poszczególnych państw i wskazano przykłady praktyk w różnych obszarach tematycznych. Opracowano szczegółowy formularz sprawozdawczy, aby wspierać sprawozdawczość państw członkowskich⁴. Niektóre państwa członkowskie (Francja, Niemcy, Słowenia) wybrały inną formę sprawozdawczości, natomiast inne (Dania, Luksemburg, Niderlandy)⁵ nie zgłosiły swoich środków.

2. Rola Komisji we wspieraniu państw członkowskich

Komisja włączyła monitorowanie postępów w integracji Romów do swojego szerzej zakrojonego programu na rzecz wzrostu, tj. strategii „Europa 2020”. Od 2012 r. do pięciu państw członkowskich zamieszkałych przez największy odsetek społeczności romskich i stojących przed najbardziej palącymi wyzwaniami kieruje się **indywidualne zalecenia** dotyczące lepszego uwzględnienia kwestii romskich w głównym nurcie polityki. W 2016 r. zalecenia przedstawione przez Komisję koncentrują się na promowaniu uczestnictwa dzieci romskich w dobrej jakościowo powszechnej edukacji⁶. Instrumenty prawne, polityczne i finansowe na szczeblu europejskim zostały w pełni skoordynowane wraz z rozpoczęciem okresu programowania finansowego 2014–2020.

¹ COM(2011) 173 final, zatwierdzone przez szefów państw lub rządów w dniach 23–24 czerwca 2011 r.

² Termin „strategia” obejmuje również zintegrowany zbiór środków z zakresu polityki. W odniesieniu do państw członkowskich stosuje się następujące skróty: AT-Austria, BE-Belgia, BG-Bułgaria, CY-Cypr, CZ-Republika Czeska, DE-Niemcy, DK-Dania, EE-Estonia, EL-Grecja, ES-Hispania, FI-Finlandia, FR-Francja, HU-Węgry, HR-Chorwacja, IE-Irlandia, IT-Włochy, LT-Litwa, LU-Luksemburg, LV-Lotwa, MT-Malta, NL-Niderlandy, PL-Polska, PT-Portugalia, RO-Rumunia, SE-Szwecja, SI-Słowenia, SK-Słowacja, UK-Zjednoczone Królestwo. Społeczność Romów nie występuje na terytorium Malty.

³ Dz.U. C 378 z 24.12.2013, 01.

⁴ Grupa robocza ds. wskaźników integracji Romów koordynowana przez Agencję Praw Podstawowych przy udziale 17 państw członkowskich (AT, BE, BG, CZ, EL, ES, FI, FR, HR, HU, IE, IT, NL, PT, RO, SK, UK) opracowała ramy sprawozdawczości w oparciu o model z zalecenia. Nadal nie ukończono ram wskaźników integracji Romów, łączących podejmowane środki z uzyskanymi informacjami i rezultatami.

⁵ Niderlandy przedstawiły badanie jakościowe dotyczące warunków życia Romów przeprowadzone przez Uniwersytet Erazma na zlecenie rządu. W Danii przez długi okres nie ustanawiano krajowego punktu kontaktowego ds. integracji Romów. Punkt kontaktowy ustanowiono niedawno, ale Komisji nie przedłożono żadnego sprawozdania dotyczącego środków wdrożonych na podstawie zalecenia Rady.

⁶ BG, CZ, HU, RO, SK: http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/country-specific-recommendations/index_pl.htm

2.1. Budowanie zdolności i promowanie współpracy

Komisja dalej ułatwia dialog państw członkowskich w ramach **sieci krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów**⁷. Kontynuuje również prace **grupy zadaniowej ds. Romów**, która zrzesza odpowiednie służby Komisji wnoszące wkład w unijny proces integracji Romów. **W państwach członkowskich odbywają się** dwustronne wizyty kontrolne, którym towarzyszą szczegółowe rozmowy Komisji z organami krajowymi i samorządem terytorialnym oraz przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego, a także wizyty w społecznościach romskich.

W celu zapewnienia, aby proces był w większym stopniu oparty na uczestnictwie, w 2015 r. zreformowano **platformę europejską na rzecz integracji Romów**, która zrzesza wszystkie zainteresowane strony na szczeblu europejskim. Europejskie organizacje parasolowe społeczeństwa obywatelskiego, które prowadzą regularny dialog z Komisją, były ściśle zaangażowane w reformowanie i przygotowywanie platformy europejskiej, która w 2015 r. koncentrowała się na współpracy obejmującej wiele zainteresowanych stron oraz na zwalczaniu dyskryminacji i postaw antycygańskich.

Komisja zobowiązała się do wspierania państw członkowskich w rozwijaniu **krajowych platform Romów**. Powinny one odgrywać kluczową rolę w zapewnianiu przejrzystego i pełnego zaangażowania wszystkich zainteresowanych stron we wdrażanie, monitorowanie i zgłaszanie środków.

Komisja wzmocniła również **lokalne inicjatywy koncentrujące się na budowaniu zdolności i tworzeniu sieci kontaktów** przez wspieranie:

- **partnerstw samorządów terytorialnych** (w ramach transnarodowej kampanii „**dla Romów, z Romami**”)⁸;
- **wspólnych programów**⁹ z Radą Europy mających na celu inwestowanie w mediacje, zorganizowany dialog i budowanie zdolności społeczności romskich i samorządów terytorialnych;
- **sieci współpracy transnarodowej** między organami na szczeblu krajowym i lokalnym oraz organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz Romów.

2.2. Zwalczanie dyskryminacji i postaw antycygańskich

W 2015 r. Komisja zintensyfikowała działania służące zwalczaniu dyskryminacji, segregacji i postaw antycygańskich, w tym nawoływania do nienawiści i przestępstw z nienawiści. Jako strażniczka traktatów Komisja musi zagwarantować, że prawodawstwo antydyskryminacyjne takie jak **dyrektywa w sprawie równości rasowej**¹⁰ jest prawidłowo transponowane i egzekwowane. Komisja wszczęła drugie postępowanie w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego w odniesieniu do dyskryminacji dzieci romskich w edukacji¹¹ i dalej prowadziła dochodzenia w sprawie domniemanej dyskryminacji w edukacji i mieszkalnictwie w kilku państwach członkowskich.

Komisja podjęła dialog z państwami członkowskimi w celu zapewnienia pełnej i prawidłowej transpozycji oraz pełnego i prawidłowego wdrożenia **decyzji ramowej Rady w sprawie**

⁷ Spotkania w ramach sieci mają miejsce dwa razy do roku. Ustanowiono ją w 2012 r., aby promować wzajemne uczenie się i współpracę we wdrażaniu krajowych strategii integracji Romów oraz zapewnić Komisji wsparcie w odniesieniu do problemów wskazanych przez punkty kontaktowe. Tematyczne grupy robocze powstałe w ramach sieci (które obecnie skupiają się na transnarodowej współpracy i dzieciach romskich) umożliwiają prowadzenie bardziej szczegółowych dyskusji.

⁸ http://ec.europa.eu/justice/discrimination/roma/for-roma-with-roma/index_en.htm

⁹ Programy ROMED2 i ROMACT.

¹⁰ Dyrektywa Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne, Dz.U. L 180 z 19.7.2000.

¹¹ Przeciwno Słowacji w kwietniu 2015 r. Pierwsze postępowanie wszczęto we wrześniu 2014 r. przeciwko Republice Czeskiej.

zwalczania rasizmu i ksenofobii¹² po uzyskaniu uprawnienia do nadzorowania jej stosowania. Zintensyfikowała również wysiłki służące wspieraniu państw członkowskich, aby zapewnić podejmowanie efektywnych działań w terenie przeciw nawoływaniu do nienawiści i przestępstwom z nienawiści. Podjęła rozmowy z przedsiębiorstwami z branży IT, państwami członkowskimi i społeczeństwem obywatelskim, aby zapewnić szybkie usuwanie nielegalnych treści nawołujących do nienawiści w internecie i promować rozwój alternatywnych narracji.

Komisja uruchomiła transnarodową kampanię podnoszenia świadomości „**dla Romów, z Romami**”. Jej celem jest zwalczanie antyromskich stereotypów poprzez współpracę z mediami, promowanie zrozumienia kulturowego, organizowanie szkolnych konkursów rysunku i wspieranie projektów partnerstwa między władzami lokalnymi.

W 2015 r. Komisja opublikowała zestaw trzech materiałów referencyjnych, aby wesprzeć państwa członkowskie w zwalczaniu dyskryminacji i segregacji:

- **wytyczne** w sprawie tego, w **jaki sposób** można wykorzystać europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne na okres 2014–2020, aby **przeciwdziałać segregacji w edukacji i segregacji przestrzennej**, wraz z poradami ekspertów na temat wdrażania środków skierowanymi do państw członkowskich, których te problemy najbardziej dotyczą¹³;
- **brozurę „Znaj swoje prawa” („Know your rights”)** zawierającą wskazówki na temat tego, w jaki sposób wystąpić z zarzutem dyskryminacji – w broszurze w prostej formie wyjaśniono ofiarom dyskryminacji przysługujące im prawa, aby poprawić egzekwowanie dyrektyw w sprawie równego traktowania i pogłębić wiedzę na temat własnych praw¹⁴;
- **europejski zestaw narzędzi dla szkół** dotyczący dobrych praktyk w edukacji, w tym praktyk w zakresie udzielania ukierunkowanego wsparcia romskim dzieciom i pracy z romskimi rodzinami¹⁵.

Komisja zdecydowanie poparła **rezolucję Parlamentu Europejskiego**¹⁶ **w sprawie wrogości wobec Romów i uznania przez UE dnia pamięci ludobójstwa Romów**. W ramach programu „Europa dla Obywateli” Komisja sfinansowała projekty upamiętniające Holokaust Romów i – w ramach programu „Prawa, równość i obywatelstwo” – lokalne, krajowe i transnarodowe projekty koncentrujące się na integracji Romów i walce z dyskryminacją.

3. Aktualna sytuacja w dziedzinie integracji Romów w państwach członkowskich

Oprócz kryzysu gospodarczego i finansowego również kryzys uchodźczy postawił państwa członkowskie przed bezprecedensowym wyzwaniem. Na władze publiczne znajdują się pod presją: poza potrzebami własnych obywateli romskich bądź obywateli Unii lub państw trzecich pochodzenia romskiego mieszkających na ich terytorium, którzy wymagają szczególnego traktowania, muszą zaspokajać również potrzeby nowo przybyłych uchodźców. Pomimo wyzwań, jakie stwarza integracja tych społeczności, państwa członkowskie nie powinny faworyzować jednej z nich w stosunku do innej. Konieczne jest zrównoważone podejście, pogodzenie wszystkich potrzeb integracyjnych i wzajemnie wspierające się i skoordynowane działania.

Ta ocena opiera się na informacjach przedstawionych przez państwa członkowskie i uzupełnionych informacjami od społeczeństwa obywatelskiego. W ramach grupy roboczej ds. wskaźników integracji Romów (koordynowanej przez Agencję Praw Podstawowych przy

¹² 2008/913/WSiSW, Dz.U. L 328 z 28.11.2008.

¹³ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/thematic_guidance_fiche_segregation_en.pdf

¹⁴ http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/rights_against_discrimination_web_en.pdf

¹⁵ <http://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/toolkitsforschools/general.htm>

¹⁶ 15.4.2015, 2015/2615(RSP).

udziale 17 państw członkowskich i Komisji) podjęto starania w celu opracowania wspólnych ram wskaźników integracji Romów. Chociaż skutkiem tego procesu jest szczegółowy formularz sprawozdawczy dotyczący wdrożonych środków, należy podjąć dalsze prace w zakresie ram wskaźników integracji Romów, aby umożliwić powiązanie środków z uzyskanymi informacjami i rezultatami. W tym roku formularz służący do zgłaszania środków przysporzył trudności niektórym państwom członkowskim. Komisja zobowiązała się do opracowania przyjaznej dla użytkownika metodyki sprawozdawczości ściśle związanej z ramami wskaźników.

3.1. Środki horyzontalne

Dyskryminacja nadal jest powszechnym zjawiskiem w całej UE i występuje we wszystkich społeczeństwach i we wszystkich obszarach kluczowych. Istnienie tego problemu potwierdzają wyniki ostatniego badania Eurobarometru¹⁷ i informacje zwrotne uzyskane od społeczeństwa obywatelskiego. Państwa członkowskie koncentrują się na promowaniu dialogu międzykulturowego, różnorodności i informacji na temat historii i kultury Romów, w tym Holokaustu Romów. Niektóre z nich wprowadziły już te informacje do swoich programów nauczania. Bardzo ważne jest zwalczanie dyskryminacji Romów poprzez kształcenie dzieci i osadzenie edukacji w tym szerszym kontekście. Niektóre państwa członkowskie wdrożyły szkolenia w celu uwrażliwienia urzędników służby cywilnej i usługodawców, aby wykazywali oni odpowiednie zrozumienie międzykulturowe w pracy z Romami. Część państw prowadzi również kampanie przeciwko przestępstwom z nienawiści. Wszystkie te środki są niezbędne w celu promowania równości. Zachęca się państwa członkowskie do ich opracowania.

Pomimo wspomnianych wysiłków nie zaobserwowano żadnej praktycznej i realnej poprawy. W związku z tym potrzebne jest bardziej systematyczne podejście, a państwa członkowskie wzywa się do wykazania większej woli politycznej w celu zwalczania dyskryminacji. Nasilają się **postawy antycygańskie uznawane za specyficzną formę rasizmu**, ściśle związane z głęboko zakorzenionymi stereotypami i piętnowaniem Romów. Wiąże się to ze coraz większą radykalizacją i wzmożonym ekstremizmem w UE. Kluczowe znaczenie ma zdystansowanie się organów publicznych od rasistowskiego i ksenofobicznego dyskursu, którego ofiarą padają Romowie, oraz skuteczna kryminalizacja **antyromskiej retoryki, nawoływania do nienawiści i przestępstw z nienawiści**. Należy zrozumieć, że niechęć do działania również przyczynia się do akceptowania nietolerancji w społeczeństwie.

Chociaż niektóre państwa członkowskie podjęły działania w celu wyeliminowania dyskryminacji i segregacji Romów poprzez przyjęcie aktów prawnych sprzyjających integracji – w szczególności w dziedzinie edukacji, aby promować równy dostęp dzieci romskich do powszechnej edukacji¹⁸ – nadal mają miejsce przypadki wykluczania Romów w miejscu pracy oraz ich segregacji w edukacji i mieszkalnictwie. Państwa członkowskie powinny zatem podjąć również większe starania, aby **zapewnić skuteczną praktyczną realizację prawodawstwa antydyskryminacyjnego** w celu skutecznego wyeliminowania praktyk opartych na dyskryminacji i segregacji.

Większość państw członkowskich zgłosiła środki służące promowaniu uczestnictwa Romów, ale **należy położyć większy nacisk na młodzież romską**. Szczególnie niepokojąca jest sytuacja **dzieci romskich**. Niektóre państwa członkowskie podejmują środki w celu zwalczania prześladowania i nękania. Mimo to problem wykluczenia społecznego nie znika. W niektórych państwach członkowskich wiąże się on z brakiem rejestracji i dowodów

¹⁷ Specjalne badanie Eurobarometru 437, 2015 r.

¹⁸ BG, CZ, SK

tożsamości, niskim stopniem uczestnictwa we wczesnej edukacji i opiece nad dziećmi oraz wysokim odsetkiem osób przedwcześnie kończących naukę.

Środki zalecane przez Radę	Państwa członkowskie, które zgłosiły środek
Zapewnienie skutecznej praktycznej realizacji dyrektywy w sprawie równości rasowej	BE, BG, CZ, DE, FI, HR, IT, LT, SI, SK, UK
Wdrożenie działań desegregacyjnych na szczeblu regionalnym i lokalnym.	ES, HR, SK
Zapewnienie pełnego przestrzegania prawa unijnego oraz innych zobowiązań międzynarodowych w zakresie praw człowieka w przypadku przeprowadzania przymusowych eksmisji	-
Zwiększanie świadomości na temat korzyści płynących z integracji Romów	AT, ES, LV
Zwiększanie świadomości co do różnorodności wpisanej w naturę społeczeństw oraz uwrażliwianie opinii publicznej na integrację Romów	AT, DE, ES, LV, PT, SI, SK
Walka z antyromską retoryką i nawoływaniem do nienawiści	AT, DE, ES, HR, SE, SK
Zwalczanie dyskryminacji romskich dzieci i kobiet z wielu przyczyn jednocześnie	AT, CZ, DE, ES, HR, HU, PT, SE, SI, SK
Walka z przemocą (domową) wobec kobiet i dziewcząt	AT, DE, EL, ES, FI, HR, HU, UK
Walka z handlem ludźmi	AT, BG, HR, HU, IT
Zwalczanie małżeństw zawieranych przez nieletnich i małżeństw zawieranych pod przymusem oraz żebractwa z udziałem dzieci	SI
Wspieranie aktywności obywatelskiej Romów poprzez promowanie ich społecznego, gospodarczego, politycznego i kulturowego udziału w życiu społecznym	AT, BE, BG, CZ, DE, ES, FI, HR, HU, LT, LV, PT, SE, SI, SK, UK
Promowanie szkoleń i zatrudniania wykwalifikowanych mediatorów	BE, BG, CZ, ES, HR, PT, SI
Zwiększanie wiedzy Romów na temat przysługujących im praw	AT, DE, ES, HR
Inne	BE, BG, FR, HU, HR, IT, LV, PT, UK

Wobec kobiet romskich podejmuje się głównie środki ogólne. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że borykają się one z wieloma formami dyskryminacji naraz (przemoc, handel ludźmi oraz małżeństwa zawierane przez nieletnich i małżeństwa zawierane pod przymusem, a także żebractwo z udziałem dzieci), należy również w ich przypadku podjąć bardziej ukierunkowane środki w ramach strategicznego podejścia uwzględniającego problematykę płci i potrzeby dzieci. Bardzo brakuje działań w tych obszarach, pomimo że istnieją dowody na wzrost handlu ludźmi pochodzenia romskiego do tych celów¹⁹.

Państwa członkowskie powinny znaleźć lepsze rozwiązania w specyficznej sytuacji Romów, wykorzystując łącznie ogólne i ukierunkowane środki, aby skutecznie zapewnić równy dostęp do praw i podstawowych usług.

3.2. Edukacja

Edukacja jest obszarem, który nadal pochłania najwięcej uwagi państw członkowskich w ramach wprowadzanych przez nie środków integracyjnych. Większość państw członkowskich zgłosiła środki istotne z perspektywy wczesnej edukacji i opieki nad dziećmi, przedwczesnego kończenia nauki, edukacji integracyjnej i zindywidualizowanego wsparcia. Wiele państw członkowskich przyjęło strategię zwalczania przedwczesnego kończenia nauki,

¹⁹ Europol: sprawozdanie dotyczące sytuacji handlu ludźmi w UE.

ale nie są one ukierunkowane wyraźnie na Romów, których odsetek wśród osób przedwcześnie kończących naukę jest nadal zbyt wysoki. Dużą wagę przywiązuje się do promowania dostępu do wczesnej edukacji i jej jakości, dzięki czemu można zapobiec późniejszemu kończeniu nauki i poprawić efekty kształcenia. W ostatnich latach pojawiła się widoczna zmiana paradygmatu polegająca na uznawaniu kluczowego znaczenia wczesnej edukacji. Tę tendencję odzwierciedla fakt, że w szeregu państw członkowskich przeznaczają się więcej funduszy na budowę przedszkoli i zmiany legislacyjne, co ma służyć wprowadzeniu obowiązkowej edukacji przedszkolnej lub wydłużeniu czasu jej trwania²⁰.

Środki zalecane przez Radę	Państwa członkowskie, które zgłosiły środek
Eliminacja segregacji	BE, BG, ES, IE, IT, RO, SI, SK
Zaprzestanie nieuzasadnionego umieszczania uczniów romskich w szkołach specjalnych	BG, CZ, SK
Ograniczenie zjawiska wczesnego kończenia nauki	AT, BE, BG, CY, DE, ES, FI, FR, HR, HU, IT, RO, SE, SK, UK
Zwiększenie dostępu do wczesnej edukacji i opieki nad dziećmi oraz podniesienie ich jakości	AT, BG, CZ, ES, FI, HR, HU, IT, PL, RO, SK
Zapewnienie zindywidualizowanego wsparcia	AT, CZ, DE, ES, HR, IT, LT, LV, PL, RO, SK, UK
Promowanie integrujących metod nauczania i uczenia się	AT, BG, CY, CZ, DE, ES, HR, HU, LV, PT, RO, SI, SK, UK
Zachęcanie rodziców do zaangażowania i poprawa szkoleń nauczycieli	AT, BE, BG, CY, DE, ES, FI, IT, LV, SI, SK
Sprzysiężanie uczestnictwu w edukacji na poziomie średnim i wyższym oraz pomyślnemu kończeniu tej edukacji	AT, BG, CZ, DE, ES, FI, HR, HU, PL, UK
Poszerzanie dostępu do edukacji drugiej szansy i do systemu uczenia się dorosłych	UK, BG, CY, DE, ES, SI
Inne	BE, CZ, ES, FI, DE, HR, HU, IT, LT, LV, RO, SI, SK, UK

Pozytywną zmianą, która zaszła niedawno, jest promowanie edukacji integracyjnej i zindywidualizowanego wsparcia dla dzieci w ramach powszechnej edukacji – działania te mają zapobiec umieszczaniu dzieci w szkołach specjalnych ze względu na pochodzenie społeczne. Otoczeniu prawnemu sprzyjającemu integracji, które wzmocniono w kilku państwach członkowskich, powinny towarzyszyć skuteczne środki wdrażania. Aby osiągnąć wymierne rezultaty, należy zagwarantować właściwe kształcenie nauczycieli, prawidłowe monitorowanie oraz odpowiednie finansowanie. Większy nacisk należy położyć na ofertę edukacji drugiej szansy i na systemy uczenia się dorosłych, co ułatwi przechodzenie z jednego poziomu edukacji na kolejny, w tym w ramach szkolnictwa wyższego. Priorytetem powinno być aktywne podejmowanie działań desegregacyjnych w celu zapewnienia dzieciom romskim dobrego jakościowo kształcenia w ramach edukacji powszechnej. Programy szkoleniowe powinny odpowiadać realnemu zapotrzebowaniu na rynku pracy, aby skutecznie poprawić perspektywy zatrudnienia.

3.3. Zatrudnienie

Udział Romów w rynku pracy pozostaje bardzo niski. Państwa członkowskie wprowadzają przede wszystkim ogólne środki na rzecz bezrobotnych, szkoleniom i dotowanym miejscom pracy dla długotrwale bezrobotnych. Państwa członkowskie oferują również programy aktywizacji zawodowej / robót publicznych i środki dla osób ze środowisk

²⁰ BG, CZ, HU, FI

migracyjnych, które nie mają jednak istotnego wpływu na Romów. Większość z nich zgłosiła środki wsparcia w zakresie pierwszych doświadczeń zawodowych, szkoleń zawodowych lub zdobywania kwalifikacji w trakcie pracy, uczenia się przez całe życie i rozwijania umiejętności. Kilka państw członkowskich podjęło inicjatywy w zakresie korzystania z usług głównych służb zatrudnienia, a także w zakresie samozatrudnienia lub przedsiębiorczości. Pomimo tych wszystkich środków Romowie nadal stanowią najmniejszą grupę na rynku pracy. Niski poziom wykształcenia i umiejętności oraz powszechna dyskryminacja są czynnikami, które tłumaczą niezadowalające efekty w zakresie zatrudnienia. Programy aktywizacji zawodowej i robót publicznych być może przyczyniły się do poprawy statystyk zatrudnienia, ale zamiast zapewnić dostęp do otwartego rynku pracy, przyniosły efekt blokady przejawiający się tym, że uczestnicy tych programów utkwili w słabo opłacanej pracy niskiej jakości, która nie wystarcza na wyjście z ubóstwa.

Środki zalecane przez Radę	Państwa członkowskie, które zgłosiły środek
Zapewnianie wsparcia w zakresie pierwszych doświadczeń zawodowych, szkolenia zawodowego, szkolenia w trakcie pracy, uczenia się przez całe życie	AT, BE, BG, DE, EL, ES, FI, HR, HU, IT, LT, LV, PL, PT, SI, SK, UK
Wspieranie samozatrudnienia i przedsiębiorczości	AT, BE, BG, ES, HR, HU, LT, SI, SK
Zapewnianie równego dostępu do powszechnych publicznych służb zatrudnienia wraz ze zindywidualizowanym wsparciem	AT, BE, BG, DE, ES, FR, HR, HU, IT, LV, PT, SE, SI, SK
Likwidowanie barier, w tym dyskryminacji, utrudniających wchodzenie lub powrót na rynek pracy	AT, FI, DE, ES, HR, HU, LT, SK, UK
Inne	BE, CZ, EL, HU, LT, PT, RO, SK

Nie ulega wątpliwości, że konieczne jest stosowanie kompleksowych podejść dostosowanych do konkretnych uwarunkowań. Należy skuteczniej wykorzystywać innowacyjne środki – takie jak promowanie przedsiębiorstw społecznych i przedsiębiorczości wśród Romów, środki zachęty dla pracodawców, docieranie do pracodawców prywatnych, objęcie Romów programem gwarancji dla młodzieży i promowanie kwestii społecznych w udzielaniu zamówień publicznych – oraz zintegrowane, aktywne podejścia sprzyjające integracji. Kluczowe jest również, aby uważnie monitorować wpływ wszystkich środków na zatrudnienie Romów. Należy także wzmocnić zwalczanie praktyk opartych na dyskryminacji na rynku pracy i podjąć bliższą współpracę z inspekcją pracy. Ponadto należy dokonać pełnego rozdziału funduszy w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, aby zapewnić efektywność i stabilność środków za pomocą zintegrowanego i zindywidualizowanego wsparcia. Należy też całkowicie wykorzystać możliwości, jakie oferuje Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, aby promować zatrudnienie Romów na obszarach wiejskich, na których mieszka większość społeczności romskich.

3.4. Zdrowie

Przeciwdziałanie nierównościom pod względem stanu zdrowia i dostępu do opieki zdrowotnej, z jakimi borykają się Romowie, stanowi nieustannie wyzwanie, w szczególności na najuboższych obszarach. Większość państw członkowskich zgłosiła środki, które ułatwiają dostęp do opieki zdrowotnej i skupiają się na profilaktycznych środkach ochronnych, zwłaszcza szczepieniach dla dzieci, planowaniu rodziny i podnoszeniu świadomości w zakresie zdrowia. Państwa współpracują również z sektorem organizacji pozarządowych. Dla niektórych Romów dostęp do opieki zdrowotnej jest jednak ograniczony ze względu na brak rejestracji i ubezpieczenia zdrowotnego. Należy podjąć dalsze działania, aby dotrzeć do osób wymagających szczególnego traktowania, w tym poprzez włączenie ich

w inicjatywy w zakresie opieki zdrowotnej i socjalnej. We wszystkich państwach członkowskich należy również wdrożyć działania służące podnoszeniu świadomości skierowane zarówno do pracowników medycznych, jak i Romów.

Środki zalecane przez Radę	Państwa członkowskie, które zgłosiły środek
Likwidowanie barier w dostępie do systemu opieki zdrowotnej	AT, BE, BG, CZ, DE, ES, FI, FR, HU, LT, PL, RO, SE, SI, SK, UK
Ułatwianie dostępu do badań kontrolnych, opieki przedporodowej i poporodowej, poradnictwa w zakresie planowania rodziny itp.	AT, BG, DE, ES, IT, PL, SI, SK
Promowanie dostępu do programów bezpłatnych szczepień dla dzieci i skierowanych do najbardziej defaworyzowanych grup i obszarów	AT, BE, BG, DE, ES, HU, PL, RO, SI, SK
Edukowanie w zakresie zdrowia	AT, BG, CZ, DE, ES, FI, HR, HU, IT, PL, SI, SK
Inne	BE, BG, EL, ES, FI, HR, IT, LT, PL, SK

3.5. Mieszkalnictwo

Nie sprostano w zadowalający sposób najistotniejszym wyzwaniom związanym z mieszkalnictwem – a mianowicie zwalczaniu segregacji i zapobieganiu przymusowym eksmisjom²¹. Kilka państw członkowskich zgłosiło środki promujące niedyskryminację w dostępie do lokali socjalnych, natomiast inne zgłosiły środki w zakresie zwalczania segregacji. Oba obszary powinny odegrać ważną rolę w dalszych wspólnych solidnych działaniach, aby potencjalnie uzyskać finansowanie z funduszy unijnych. Nie należy korzystać z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych w sposób prowadzący do (dalszej) segregacji. Przewycięzenie segregacji wymaga podejścia długoterminowego. Warunki pomyślnej desegregacji obejmują:

- podjęcie działań w stosunku do regionów słabiej rozwiniętych i zagrożonych;
- zapewnienie koordynacji działań między zainteresowanymi stronami i zaangażowania w ich wdrażanie dotkniętych tym problemem społeczności romskich;
- powiązanie rozwoju infrastruktury z rozwojem zasobów ludzkich;
- uregulowanie kwestii prawnych związanych z mieszkalnictwem;
- wdrożenie środków przygotowawczych i środków im towarzyszących;
- zapewnianie odpowiedniego zakwaterowania w zintegrowanym środowisku;
- zakotwiczenie desegregacji w zintegrowanym podejściu.

Środki zalecane przez Radę	Państwa członkowskie, które zgłosiły środek
Eliminacja wszelkich rodzajów segregacji przestrzennej i promowanie desegregacji	CZ, HU, ES, IT, RO
Promowanie niedyskryminacji w dostępie do lokali socjalnych	AT, BE, BG, CZ, DE, ES, FI, FR, IT, SK, UK
Oferowanie terenów pod obozowiska w przypadku Romów prowadzących wędrowny tryb życia	AT, BE, FR, UK
Zapewnianie dostępu do infrastruktury i usług użyteczności publicznej	ES, HR, RO, SI
Inne	AT, BE, BG, CZ, ES, HR, HU, IT, LT, PL, PT, RO, SK

²¹ W 2015 r. międzynarodowe organizacje praw człowieka i społeczeństwa obywatelskiego wyraziły liczne obawy dotyczące szeregu przymusowych eksmisji, które miały miejsce w kilku państwach członkowskich. Zob. np. <http://www.coe.int/en/web/commissioner/-/european-countries-must-stop-forced-evictions-of-roma>. W większości przypadków nie zaoferowano żadnych alternatywnych lokali socjalnych, a w niektórych przypadkach rodzicom odebrano ich dzieci.

Niektóre zainteresowane państwa wdrożyły również środki dotyczące innego priorytetu wskazanego w ramach unijnych i zaleceniu: oferowania terenów pod obozowiska w przypadku Romów prowadzących wędrowny tryb życia, proporcjonalnie do lokalnych potrzeb. Wszystkie zainteresowane państwa członkowskie powinny również rozwiązać problem dostępu do infrastruktury i usług użyteczności publicznej, aby poprawić warunki życia Romów.

3.6. Środki strukturalne

Podjęto pozytywne kroki polegające na wsparciu prac i zdolności instytucjonalnych krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów, chociaż zakres ich uprawnień i zasobów nadal znacząco się różni. Wiele z nich jest zaangażowanych nie tylko w koordynację odpowiednich strategii politycznych, lecz również w ich opracowywanie i przegląd. Wiele z nich aktywnie uczestniczyło w dostosowywaniu priorytetów polityki do dostępnego finansowania na okres programowania 2014–2020²². Ich starania przyczyniły się do przyznania integracji społeczno-gospodarczej marginalizowanych społeczności romskich szczególnego priorytetu inwestycyjnego w ramach programów operacyjnych. Dzięki temu do 2020 r. środki integracji Romów będą miały zapewnione trwałe źródło finansowania.

Niektóre krajowe punkty kontaktowe ds. integracji Romów ściśle współpracują z samorządami terytorialnymi, zapewniając wsparcie metodyczne w opracowywaniu planów działania, a także współpracują z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego (działającymi na rzecz) Romów. Wszystkie zainteresowane strony w coraz większym stopniu dostrzegają ich działalność. Należy jednak w dalszym ciągu udoskonalać wdrażanie środków, zwłaszcza w ramach **współpracy z samorządami terytorialnymi, społeczeństwem obywatelskim i – co szczególnie istotne – sektorem prywatnym**. Ze sprawozdań państw członkowskich wynika, że krajowe organy publiczne wdrażają większość zgłoszonych środków, w szczególności w zakresie edukacji i zdrowia, natomiast samorządy terytorialne są zazwyczaj odpowiedzialne za środki wykonawcze w zakresie mieszkalnictwa i zatrudnienia. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego są najbardziej aktywne w zakresie zdrowia i – na drugim miejscu – edukacji, należy jednak dalej promować partnerstwo z tymi organizacjami we wdrażaniu środków we wszystkich istotnych dziedzinach. Potencjalna rola sektora prywatnego nadal jest w znacznym stopniu niewykorzystana.

W wielu państwach członkowskich ustanowiono ramy współpracy między punktami kontaktowymi a **organami ds. równości**²³. Oba podmioty – w stosownych przypadkach – wspomagają prace w zakresie polityki i zapewniają wsparcie. Należy zwiększać zasoby kadrowe i finansowe dla tych podmiotów, aby pogłębić ich współpracę i zwiększyć jej efektywność.

Coraz częściej uznaje się znaczenie **współpracy transnarodowej** prowadzonej i promowanej przez wszystkie zainteresowane strony na wszystkich szczeblach. Wymiana najlepszych praktyk odbywa się między organami zarówno na szczeblu krajowym (np. dzięki sieci EURoma zrzeszającej punkty kontaktowe i dzięki instytucjom zarządzającym zapewniającym lepsze wykorzystanie europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych do celów integracji Romów) oraz na szczeblu gminnym (np. w ramach strategii UE na rzecz regionu Dunaju). Aby zintensyfikować transnarodową współpracę na rzecz integracji Romów, zawarto dwustronne umowy krajowe (np. między Francją a Rumunią, Szwecją a Rumunią). Współpraca transnarodowa na szczeblu lokalnym również obejmuje integrację Romów (np. w

²² W celu uzyskania informacji na temat europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych zob. http://ec.europa.eu/regional_policy/pl/funding/; na temat zacieśnionego partnerstwa w planowaniu, wdrażaniu i monitorowaniu finansowania z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/e/european-code-of-conduct

²³ Podmioty ustanowione na mocy dyrektyw w sprawie równego traktowania 2000/43/WE, 2004/113/WE i 2006/54/WE.

ramach grupy zadaniowej ds. Romów EUROCIITIES lub nowego komponentu programu ROMACT wspierającego działania na rzecz budowania zdolności i transnarodowej współpracy w celu wspomagania samorządów terytorialnych). Można wskazać kilka pozytywnych przykładów współpracy między gminami w Europie Zachodniej i Wschodniej, które koncentrują się na świadczeniu usług dla Romów, w tym w obszarze edukacji (np. Glasgow i Oslo z Belfastem, Aradem, Krajową, Timisoarą) i zatrudnienia (np. Gandawa z Glasgow, Atenami, Malmö).

Państwa członkowskie podjęły kroki w celu opracowania systemu **monitorowania** krajowych strategii integracji Romów. Wymóg europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, zgodnie z którym konieczne jest wdrożenie stabilnych metod monitorowania, odgrywa istotną rolę w ulepszaniu procesu oceny rezultatów, jakie przynoszą środki integracji Romów. Konieczne są jednak dalsze starania, aby umożliwić ocenę wpływu, jakie ukierunkowane i ogólne środki zgłoszone przez państwa wywierają na Romów, w tym ich wpływu na tendencje w zakresie segregacji, osiągnięć szkolnych Romów i poziomu zatrudnienia, a także dostępu do usług zakwaterowania i usług zdrowotnych w zintegrowanym środowisku. W tym celu Agencja Praw Podstawowych będzie kontynuować działania nad opracowaniem wskaźników integracji Romów, które powinny wspomagać opracowanie metodyki sprawozdawczości poprzez gromadzenie informacji od wszystkich odpowiednich zainteresowanych stron. Należy lepiej skoordynować monitorowanie środków integracji Romów i monitorowanie europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych przeznaczanych na integrację Romów poprzez ścisłą koordynację punktów kontaktowych i instytucji zarządzających europejskimi funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w celu zapewnienia, aby fundusze faktycznie zostały przeznaczone na społeczność romską.

3.7. Finansowanie

W swoim komunikacie z 2015 r. Komisja przedstawiła możliwości, z których można skorzystać w okresie programowania 2014–2020. Zwiększone przydziały funduszy państw członkowskich na włączenie społeczne oraz zwalczanie ubóstwa i dyskryminacji przedstawiono w odniesieniu do każdego państwa w dokumencie roboczym służb Komisji. Należy zauważyć, że w ramach swoich zwiększonych przydziałów funduszy na włączenie społeczne 12 państw członkowskich²⁴ wybrało nowy priorytet inwestycyjny, który pozwala na **wyraźne, chociaż niewylączne, ukierunkowanie funduszy na Romów**, i przyznało na ten cel łączną kwotę 1,5 mld EUR. Wskazano kilka innych priorytetów inwestycyjnych w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, które przyczyniają się do integracji Romów²⁵.

Jeżeli chodzi o **krajowe finansowanie publiczne**, spośród najistotniejszych obszarów polityki edukacja i mieszkalnictwo przyciągają najwięcej inwestycji, a znacznie mniej przeznaczają się na zatrudnienie i jeszcze mniej na opiekę zdrowotną. Zgłoszone krajowe finansowanie środków horyzontalnych i strukturalnych jest nieznaczne. Jeżeli chodzi o **finansowanie z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych** przy zachowaniu zaleceń dla poszczególnych krajów w ramach europejskiego semestru, edukacja integracyjna (w tym wczesna edukacja) i zatrudnienie sprzyjające integracji stanowią dwa podstawowe obszary inwestycyjne, przy czym znaczna część środków przeznaczana jest również na mieszkalnictwo. Kwota przydzielana na inwestycje w obszarze opieki zdrowotnej jest

²⁴ AT, BE, BG, CZ, ES, FR, EL, HU, IT, PL, RO, SK

²⁵ Np. w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego: ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki oraz promowanie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji, kształcenia podstawowego i średniego; lub zwalczanie wszelkich form dyskryminacji i promowanie równości szans. W ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego: infrastruktura społeczna, zdrowotna lub edukacyjna lub też wsparcie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności.

znacznie niższa. W przypadku środków horyzontalnych i strukturalnych najwięcej środków finansowych, głównie z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, przypada na ochronę kobiet i dzieci oraz walkę z dyskryminacją.

Kilka państw członkowskich opracowało sposób **odwzorowania społeczności romskich** poprzez wprowadzenie etnicznych lub społeczno-ekonomicznych wskaźników (tj. ubogie lub poddane segregacji okolice, osoby najbardziej potrzebujące, mapy ubóstwa itp.), aby poprawić ukierunkowanie i przydział europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych na rzecz integracji Romów.

4. Rozszerzenie

Integracja Romów pozostaje kluczowym priorytetem w procesie rozszerzania. Komisja podjęła ścisłą współpracę z państwami Bałkanów Zachodnich i z Turcją oraz monitoruje realizację zobowiązań. Istotne starania podejmuje się w ramach Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (IPA II), aby wspierać programy integracji Romów na szczeblu krajowym i regionalnym. Sytuacji większości społeczności romskich nadal jednak budzi zastrzeżenia. Przyjęcie aktów prawnych lub dokumentów programowych nie wystarczy. Aby wdrożyć środki integracji należy przydzielić na szczeblu narodowym odpowiednie środki budżetowe ze szczególnym naciskiem na wdrażanie lokalne. Społeczności romskie muszą być w pełni zaangażowane w planowanie, wdrażanie i monitorowanie. Dekada Integracji Romów²⁶ sprawiła, że integracja Romów stała się częścią programu politycznego. Faza następująca po Dekadzie powinna koncentrować się na osiągnięciu wymiernych praktycznych wyników i przyczynić się do wyraźnego zmniejszenia dysproporcji między Romami a osobami pochodzenia nieromskiego, ze szczególnym naciskiem na obszary priorytetowe (edukacja, zatrudnienie, opieka zdrowotna, mieszkalnictwo i ewidencja ludności), a także w obszarach przekrojowych związanych z równością płci i postawami antycygańskimi. Należy wzmocnić polityki w zakresie integracji Romów w odpowiedzi na obecny kryzys migracyjny; znaczna część osób powracających do krajów Bałkanów Zachodnich, które uznano obecnie za bezpieczne państwa pochodzenia, to Romowie.

5. Wnioski i dalsze działania

Wdrożono instrumenty prawne, polityczne i w zakresie finansowania na szczeblu europejskim. Państwa członkowskie ustanowiły struktury koordynacyjne, wprowadziły ukierunkowane i ogólne środki w odpowiedzi na zalecenie Rady i przydzieliły środki finansowe. W ocenie wskazano **pewne pozytywne tendencje**, takie jak rosnący nacisk na wczesną edukację, nowe połączenie między politycznymi priorytetami integracji Romów a wykorzystaniem europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych w okresie 2014–2020 oraz rola krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów w planowaniu tego finansowania. Podjęte starania nie mogły jednak zapobiec dalszemu pogorszeniu warunków życia Romów i powszechnej wrogości większości społeczeństw. Wskazano **poważne niedostatki** w walce z antyromską dyskryminacją, w szczególności z segregacją w mieszkalnictwie i edukacji oraz w odniesieniu do zapobiegania przymusowym eksmisjom. Należy zapewnić stałe zaangażowanie i wdrażanie środków na szczeblu lokalnym. Współpraca ze społeczeństwem obywatelskim i zaangażowanie sektora prywatnego we wdrażanie pozostają niewystarczające. Należy również w większym stopniu uwzględniać praktyczny wpływ starań w zakresie integracji.

Państwa członkowskie powinny zapewnić **odnowić swoje polityczne zobowiązanie do integracji Romów** i w pełni wykorzystywać wdrożone instrumenty prawne, polityczne i

²⁶ <http://www.romadecade.org/>

finansowe, aby osiągnąć praktyczne i wymierne rezultaty. **Największą rolę odgrywa wdrożenie środków na szczeblu lokalnym.**

Komisja wzywa państwa członkowskie do realizacji następujących pilnych priorytetów:

- **wzmocnienia ustawodawstwa antydyskryminacyjnego oraz antyrasistowskiego i antyksenofobicznego**, a także zabezpieczeń na szczeblu krajowym i lokalnym poprzez:
 - monitorowanie, zwalczanie, zgłaszanie i karanie dyskryminacji Romów we wszystkich obszarach polityki;
 - kryminalizację publicznego nawoływania do przemocy lub nienawiści, w tym ze względu na pochodzenie etniczne;
 - rozwiązanie problemu handlu ludźmi za pomocą środków uwzględniających problematykę płci i potrzeby dzieci;
 - skierowanie antydyskryminacyjnych kampanii podnoszących świadomość do ogółu społeczeństwa i kluczowych zainteresowanych stron, aby promować zrozumienie konieczności ekonomicznej i obopólnych korzyści wynikających z integracji Romów;
- **zapobiegania eksmisjom ze względu na pochodzenie etniczne** przez zagwarantowanie, aby wszelkie eksmisje odbywały się z pełnym poszanowaniem praw podstawowych i zapewnieniem odpowiedniego alternatywnego zakwaterowania eksmitowanym rodzinom w celu uniknięcia problemu bezdomności i pogorszenia wykluczenia społecznego, oraz przez korzystanie z możliwości płynących z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, aby poprawić sytuację Romów w zakresie mieszkalnictwa;
- **wyeliminowania segregacji w edukacji i mieszkalnictwie** zgodnie z wytycznymi Komisji za pomocą prawodawstwa, reformy politycznej sprzyjającej integracji, kształcenia nauczycieli, rozpowszechniania metod integracji i wyraźnych działań desegregacyjnych w połączeniu z ukierunkowanym wsparciem, aby pokonać wszystkie bariery w dostępie do edukacji i mieszkalnictwa, wykorzystując przy tym w pełni możliwości oferowane przez europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne;
- **wdrożenia zabezpieczeń i ukierunkowanych środków w celu zapewnienia, aby Romowie byli beneficjentami działań ogólnych**, w szczególności w dziedzinie zatrudnienia i opieki zdrowotnej;
- **wydłużenia i zwiększenia liczby inicjatyw na mniejszą skalę**, które przyniosły dobre rezultaty, dzięki wykorzystaniu funduszy na okres 2014–2020;
- **dalszego rozwijania metodologii gromadzenia danych, monitorowania i sprawozdawczości**, aby sprostać oczekiwaniom dotyczącym wiarygodności wykorzystywania funduszy publicznych i aby zagwarantować ocenę wpływu ukierunkowanych i ogólnych środków w zakresie integracji Romów, prowadzącą do doskonalenia i przeglądu rozwiązań politycznych;
- **pełnego wykorzystania krajowych platform Romów, aby zapewnić pełne zaangażowanie wszystkich zainteresowanych stron** we wdrażanie, monitorowanie, zgłaszanie i przegląd rozwiązań politycznych w celu promowania wymiany, oceny i przekazywania dobrych praktyk, budowania partnerstw i dalszej mobilizacji społeczności romskich, samorządów terytorialnych, społeczeństwa obywatelskiego i sektora prywatnego.

Komisja nadal będzie wspierać państwa członkowskie, zapewniać niezbędny stopień zaangażowania w integrację Romów na szczeblu europejskim i wykorzystywać wszystkie dostępne środki, aby promować dialog i współpracę. **Kluczowe priorytety Komisji obejmują następujące kwestie:**

- **podejmowanie działań w celu zapewnienia pełnego egzekwowania prawodawstwa antydyskryminacyjnego i zwalczania postaw antycygańskich** przez wykorzystanie dostępnych instrumentów prawnych;

- **wspieranie krajowych platform Romów**, aby promować sprzyjającą integracji współpracę wszystkich zainteresowanych stron na szczeblu krajowym;
- wspieranie starań podejmowanych przez państwa członkowskie na rzecz integracji Romów przez **ułatwianie wymiany, współpracy i ukierunkowanej dyskusji tematycznej w ramach sieci krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów**;
- zapewnienie **dialogu na wysokim szczeblu i wytycznych politycznych** przez realizację dwustronnych operacji monitorowania oraz angażowanie w działania organów krajowych i samorządów terytorialnych oraz społeczeństwa obywatelskiego;
- promowanie uczestnictwa i dialogu zainteresowanych stron na szczeblu europejskim w ramach zaktualizowanej **platformy europejskiej na rzecz integracji Romów**;
- **wspieranie budowania zdolności samorządów terytorialnych i społeczeństwa obywatelskiego**, aby promować ich aktywną mobilizację;
- **opracowanie podejścia strategicznego do integracji Romów na okres po 2020 r.** (mając na uwadze możliwy przegląd zalecenia Rady przewidziany na 2019 r.), które uwzględniałoby utrzymujące się dysproporcje między Romami a osobami pochodzenia nieromskiego w edukacji, zatrudnieniu, opiece zdrowotnej i mieszkalnictwie, walkę z dyskryminacją, a także bieżące wnioski z przeglądu śródkresowego unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów.